

Kulturer för hållbarhet – ett transformativt pedagogiskt förhållningssätt i förskolan

Eva Ärlemalm-Hagsér
Förskollärare och docent i pedagogik
inriktning förskolepedagogik
Mälardalens högskola
Presentation
Kristianstad den 28 mars 2019

Svenska OMEP

Organisation Mondiale pour l'Education Préscolaire

Centrala frågor

En hållbar framtid

En jämlik och jämställd barndom för alla barn

Barns välbefinnande och hälsa

Innehåll: Att arbeta för kulturer av hållbarhet

- Kulturer av hållbarhet
- Organisation, arbetssätt och innehåll
- Processer av transformativt lärande
- Avslutade sammanfattning

Barn läser:
Emil Jensens dikt "Samma Värld"

[https://www.youtube.com/watch?v= ONqNmdD4Po](https://www.youtube.com/watch?v=ONqNmdD4Po)

Förskolepedagogiska idétraditioner

Utgå från
barnet

Helhetsyn på
omsorg, fostran
och lärande

Miljöns
betydelse

Estetik, lek och tematiskt arbetssätt

Förskolans praktik i ett historiskt perspektiv

lärande för hållbarhet

- Förskolebarnet som utvecklings- och framtidsprojekt **1840-nutid**
 - Social och ekonomisk hållbarhet
 - Strävan för ett bättre samhälle
- Barnträdgårdarnas pedagogik – Fröbel och naturfilosofi
- Förskolans natur- och miljöuppdrag **1970-2010**
 - Naturorientering (1972) Natur, miljöarbete, miljöfostran, miljöarbete (Pedagogiskt program, 1987; Lära i förskolan 1990; SOU 1997:116, Att erövra omvärlden; Agenda 21, 1992)
 - Natur- och miljövårdsfrågor , ekologiskt förhållningssätt (Skolverket, 2010)
 - Förtydliganden om förskolans uppdrag för hållbar utveckling som ämnesinnehåll i naturvetenskap och teknik (Utbildningsdepartementet, 2010)....**LpFö19 ...Hållbar utveckling**

Förskolan som mötesplats, mellan människor stora som små, mellan det privata och det offentliga, mellan informell och formell undervisning och kunskapande, mellan språk och kulturer, mellan människa och natur och mellan det lokala och det globala.

I förskolan möter barnen världen och världen möter barnet.

Gemenskap, Samhörighet Framtidstro

**EN STRÄVAN FÖR ETT JÄMLIKT, JÄMSTÄLLT,
DEMOKRATISKT OCH MILJÖMÄSSIGT HÅLLBART
SAMHÄLLE I NUTID OCH FRAMTID.**

Läroplan för förskolan (LpFö18)

Utbildningen ska genomföras i demokratiska former och lägga grunden till ett växande intresse och ansvar hos barnen för att aktivt delta i samhället och för en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig. Både ett långsiktigt och globalt framtidsperspektiv ska synliggöras i utbildningen (Skolverket, 2018, s.5).

Samtala om företeelser och samband i omvärlden

Utbildningen ska ge varje barn möjligheter att utforska, ställa frågor och samtala om företeelser och samband i omvärlden och på så sätt utmana och stimulera deras intresse för hälsa och välbefinnande samt för hållbar utveckling (Skolverket, 2018, s. 9-10)

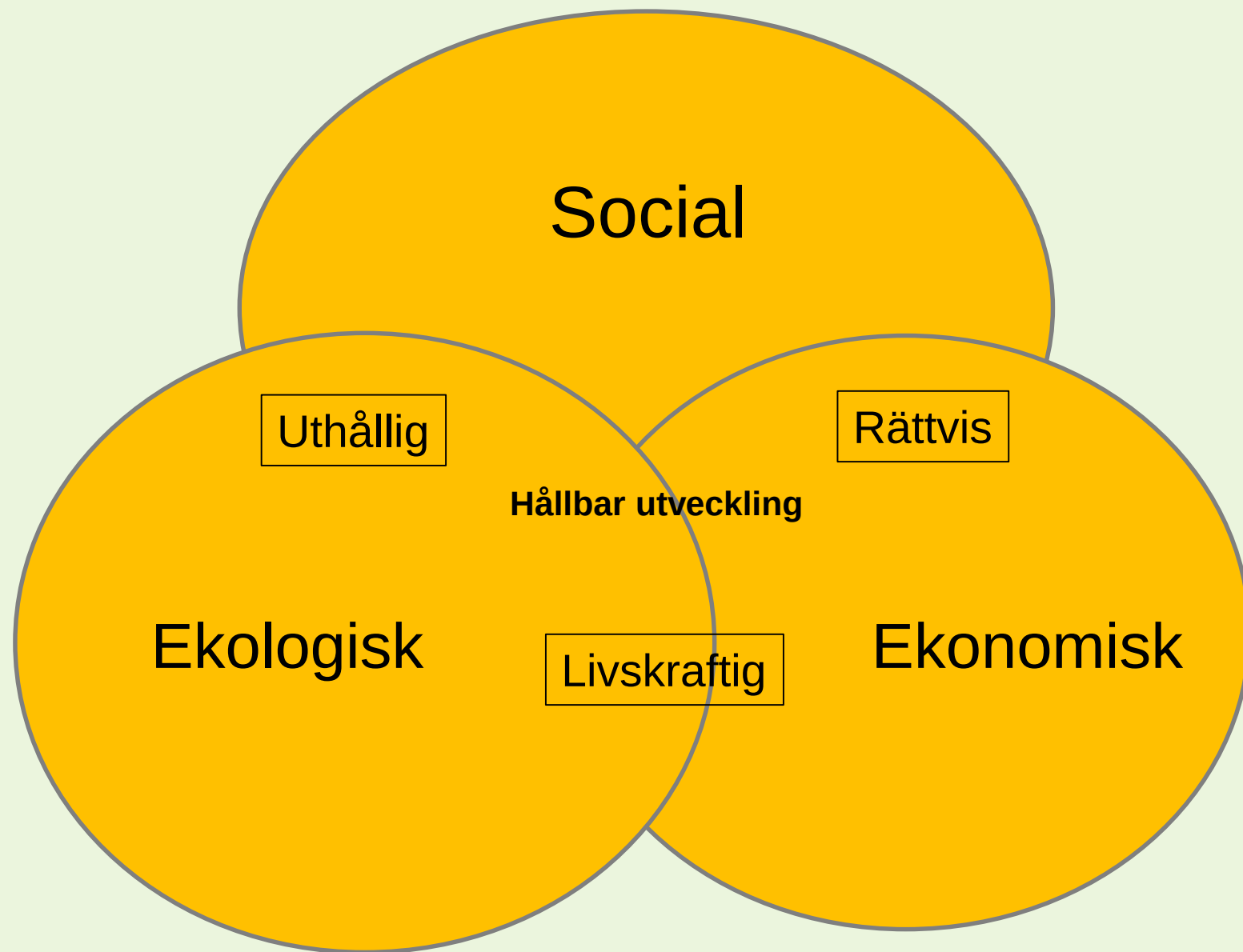

Målskrivningar i Läroplanen

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla

- öppenhet, respekt, solidaritet och ansvarstagande,
 - förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra,
 - förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till etiska dilemman och livsfrågor i vardagen,
 - respekt och förståelse för alla människors lika värde och de mänskliga rättigheterna, och
 - ett växande ansvar och intresse för hållbar utveckling och att aktivt delta i samhället. (Skolverket, 2018, s.12)
-
- förståelse för samband i naturen och för naturens olika kretslopp samt för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra,
 - förståelse för hur människors olika val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling (Skolverket, 2018, s. 15).

Barns rättigheter och kompetens

Barns rättighet att uttrycka sin åsikt och att
göra sin röst hörd –
en rättighetsdimension

Barn är kapabla att ta del i och forma sin
värld –
en kompetensdimension

Barns betydelse som aktörer, förmåga att
utmana och agera –
en deltagande aktörsdimension

Kulturer av hållbarhet: Från lekmaterial till transporter ... förhållningssätt
kritiskt tänkande och problemlösning ...

Lärarens förståelse av lärande för hållbarhet

- a) att utbilda barn om miljöfrågor, natur och naturvetenskap,
- b) att utbilda barn i miljöfrågor med syfte att ändra deras attityder och beteenden för en hållbarare värld och,
- c) att utbilda barn till att tänka kritiskt.

(Hedefalk, Almqvist & Östmans, 2015)

De sociala och ekonomiska aspekterna i hållbar utveckling glöms ofta bort i samtalet om hållbarhet...

Hållbar barnens människor
samspelet vill ses empati
kompostering- väcka politiker avfall återvinning
förbrukningsmaterial diskussion hållbart omsorg
barn skrämna
material deras väl
miljöstation måste
djur glädje
Medvetande sätt
Sophantering
Nära Sortering
fungerande rädda rädd miljö Sortera
ekosystem vilka luft varsamhet
planet miljön
Återvinning
förmäda tillgångar
uppdrag
Ansvar begrepp
intresse
människa/samhälle läran samtala naturen
Kompostering värna hot hand
biologisk mat olika Viktigt vatten inne
återbruk utveckling förbättra sophink mellan sortering vikten
mångfald medvetna
kompost barnen händer ser lagom
egenodlad göra ute miljö saker

Transformativt förhållningsätt- lärande för hållbarhet i förskolan

Svårigheter att hantera i) **transformativt förhållningsätt "hela institutionen"** ii) **den relationen mellan ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet**. Denna medvetenhet kan enkelt erövrats genom att förskolepersonalen diskuteras och problematiseras dessa perspektiv i relation till den dagliga aktiviteter i förskolans verksamhet (Kultti, Ärlemalm-Hagsér, Larsson & Pramling Samuelsson, 2016)

Positionsförflyttningar och dess möjligheter till förändring

Kulturer av (för) hållbarhet och transformativt
lärande

Kulturer av (för) hållbarhet

Genomtänkt helhetsperspektiv:

- Förskolan-huset, el och värme, ventilation, vatten, mat, material, möbler, transporter, städning, kemikalier.
- Innemiljöer, förskolegården och naturmiljöer.
- Material för lek, lärande och utforskande.
- Förhållningssätt, barnsyn, lärande- och kunskapssyn, barns inflytande och delaktighet, natursyn.
- Kritiskt tänkande (social, ekonomisk, ekologisk hållbarhet) och problemlösning ...
- Förskolans verksamhet kopplas ihop med närsamhället genom nätverk med andra förskolor/skolor, kommunens andra verksamheter och andra möten över världen.

Organisation, arbetssätt och innehåll

- Att organisera för kulturer av hållbarhet!
- Vilka arbetssätt stöder kulturer **för** hållbarhet?
- Vilket innehåll stödjer kulturer **för** hållbarhet?
- Ett **affirmativt förhållningsätt**: att undanröja problem utan att omvandla bakomliggande strukturer.
- Ett **transformativt förhållningssätt**: grundläggande strukturer utmanas.

Processer av transformativt lärande

- Att utveckla **nya sätt att tänka och handla - tankevrurpor.**
- Att **utmana förgivettagna strukturer och tankesätt.**
- Att **lösa ekologiska, sociala och ekonomiska problem med nya sätt att tänka**, istället för gamla, hittillsvarande sätt av tänkande och görande och att **se dessa tre som sammanhängande dimensioner.**
- **Fantasi och problemlösningsförmåga** är viktiga kompetenser för att kunna tänka ut nytt.
- Att byta fokus **från attityd till handling och agerande** (beteende)
- Att se **helheter** i det arbete som genomförs (kulturer av hållbarhet)

Att utveckla nya sätt att tänka och handla - tankevrpor.

- Exempel att erbjuda barnen mindre stereotypa lekmaterial

**Att utmana förgivettagna strukturer och
tanke sätt.**

Färdiggräddade pannkakor från....

Exempel - vem som har gjort pannkakorna som de äter.

**Exempel: Man måste ha hjälm! Att göra
skillnad...
de yngsta barnen gör en film**

TaGe-skåpet

Konsumtionen av kläder och textilier står för 2–3 procent av svenskarnas utsläpp av växthusgaser. Enligt Naturvårdsverket var 2014 inflödet av kläder och textil 128 000 ton, vilket är 13,1 kg per person. Av dessa slängs cirka 8 kg i soporna. De nordiska miljöministrarna beslutade 2015 om en gemensam handlingsplan för hållbart mode och hållbara textilier. Handlingsplanen syftar till att påverka producenterna att utveckla hållbara produkter, förlänga textiliers livslängd samt att insamling, sortering och hantering av använda textilier förbättras och utvecklas (Naturvårdsverket, 2016). Viktiga aspekter i förändringsarbete för en hållbar textilhantering är medvetenhet och kunskap hos producenter och konsumenter.

Tanken med TaGe-skåpet är att föräldrar ska kunna lägga in t.ex. kläder och skor som deras barn inte längre kan ha eller behöver längre och i utbyte ta något som passar bättre.

Att utöka skåpets möjligheter förskolan erbjuder nu föräldrar att lägga dit t.ex. pussel och böcker. Även vintersportsaker som t.ex. skridskor ska kunna läggas i skåpet. Detta skåp har sitt ursprung från Karlstad kommun och har spridit sig till olika delar av Sverige.

Om lärande för hållbarhet/HU ska vara del i förskolans vardag och barnens vardagsliv krävs att:

Gemenskap

Samhörighet

Framtidstro

- De **attityder, värden och grundvärderingar** som verksamheten bygger på **analyseras**.
- **Barns egna perspektiv, teorier, tankar och deltagande** ses som en mycket viktig del i arbetet för en hållbar framtid.
- Ett **aktivt medborgarskap** tillämpas där barns och förskolepersonal förmåga till **kritiskt tänkande** tas till vara och olika åsikter och ställningstagande aktivt respekteras men även diskuteras och analyseras.
- Frågor kring **etik och rättvisefrågor** finns på agendan bland förskolepersonal och barn och diskussioner kring innehåll och val av relevanta arbetssätt och metoder diskuteras kontinuerligt.
- Arbetet med att **utveckla kulturer av hållbarhet** pågår kontinuerlig på förskolan och att närsamhället är del i detta arbete.

Avslutade sammanfattning

- Utveckla nya sätt att tänka och handla.
- Att arbeta med ekologiska, sociala och ekonomiska problem att se dessa tre som sammanhängande dimensioner.
- Fantasi och problemlösningssförmåga viktiga kompetenser för att kunna tänka nytt.
- Barn har, om de får möjlighet, kreativ kompetens utöver en vuxens förmåga
- Men barns fantasi är beroende av vuxna, vuxna som med sin kunskap skapar förutsättningar för kreativa kunskapskonstruerande lärandeprocesser i miljöer och samtal,.
- Tankevrurpor som kan ge möjlighet till nya förståelser både för barn som förskolepersonal.

Fortsatt arbete för hållbarhet

Utmaningen för förskolan är att:

Fånga upp det som upptar barnens tankar och nyfikenhet och att koppla det till miljö frågor, sociala frågor och livsstil. Det handlar kritiskt tänkande och om omsorg om jorden och om varandra ...

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

1 NO POVERTY

2 ZERO HUNGER

3 GOOD HEALTH AND WELL-BEING

4 QUALITY EDUCATION

5 GENDER EQUALITY

6 CLEAN WATER AND SANITATION

7 AFFORDABLE AND CLEAN ENERGY

8 DECENT WORK AND ECONOMIC GROWTH

9 INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE

10 REDUCED INEQUALITIES

11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES

12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION

13 CLIMATE ACTION

14 LIFE BELOW WATER

15 LIFE ON LAND

16 PEACE, JUSTICE AND STRONG INSTITUTIONS

17 PARTNERSHIPS FOR THE GOALS

några avslutande ord...

Det handlar inte om att utbilda barn för att de ska veta allt om hållbar utveckling:

Utan att utbilda individer som kan upptäcka **orättvisor**, **ojämlikhet** och **problem** av olika slag och som **ges möjlighet att agera** utifrån sina förutsättningar och möjligheter, dvs. att utbilda barn som kan **ta ställning och agera**.

(Ärlemalm-Hagsér & Pramling Samuelsson, 2013)

Har du något projekt du vill berätta om eller något du undrar...

Kontakta mig gärna på:
eva.arlemalm-hagser@mdh.se

Good planets are hard to find.

